

İKİ DİL BİR BAVUL (BİR DE KAMERA)

Köyün çocukları biraz şaşkın, biraz pişkin, tek kelimesini anlamadıkları öğretmeni izliyor. Yeni değil, bu iş yıllardır böyle sürüyor. Onlar çabalıyor, öğretmen bun alıyor, biz de anlamaya çalışıyoruz: Karışmadan izlemek mümkün mü ki?

■ LİSYA YAFET

Urfa'nın Demirci köyüne bir öğretmen gelmiş; genç, deneyimsiz, endişeli. Demirci köyünde çocuklar varmış, cıvı cıvı. (Demirci köyüne bir de kamera gelmiş, elinde kamerayla birkaç adam, izlemek, anlamak için.) Emre öğretmen Kürtçe bilmiyormuş, çocuklar da Türkçe. Bir bavulla gelmiş, iki dille karşılaşmış. Aslında o kadar çok insan aynı bedende taşıyormuş ki bu iki dili; kimi ikisini birlikte öğreniyor, kimi birini 15'inin sonra yabancı dil gibi... Bir o kadar insan da, bu karşılaşmadan bihaber, ikiliği yok saymış, ikinciyi yok sanmış. Görünce şaşır- mış, kızmış, kaçmaya çalışmış, kaçamamış.

Orhan Eskiöy ve Özgür Doğan'ın yönettiği *İki Dil Bir Bavul*, yalnız Denizli'den atandığı Urfa'da "mahsur kalan" Emre Aydın'ın değil;

öğrenimi sırasında karşılaşacağı koşullara dair hiçbir eğitim verilmeyen, bir türlü iletişemediği çocuklara yeni bir dil öğretmekle yükümlü, yükünden ve yalnızlığından boğulan binlerce öğretmenin hikâyesi. Daha ötesi, köylerde ve kentlerde bu öğretmenlerin elinde büyüyen, kimi ezilen, kimi direnen, ama eğitim alabilmek için yeni bir dil öğrenmek zorunda kalan milyonlarca çocuğun hikâyesi. Ama en önemlisi, bu hikâye o köye giden bir kameranın hikâyesi. Önemseyen, dert eden, birlikte izleyip birlikte anlamaya davet eden yönetmenlerin hikâyesi. Onlar nerede mi? İşte onları görmek biraz zor. Emre'nin salonunda, Rojda'nın kaleminde, komşunun sofrasında, her yerde, her anda olmalarına rağmen, o kadar gizlenmişler ki!

Halbuki kameranın parantezin içinden, belgeselcinin de saklandığı yerden çıkışı yıllar önce başlamıştı. Belgeselcinin, sosyal bilimcinin, yazarın, muhatap olduğu ve anlamaya çalıştığı özneyle kurduğu ilişkinin, en az öznenin kendisi kadar ilgiye şayan olduğu çok zamandır üzerine düşünülen bir konu. Bu ilişkinin eserin bir parçası olarak ifşa edilmesinin, eserin dili ve estetiği adına zararlı değil yararlı, hatta gerekli olduğu da görülüyor ve anlaşılıyor zamanla. Dolayısıyla belgeselcinin kendi ürettiği belgeselde görünür olması, etkileyici bir sinema dili yaratma, izleyicinin ilgisini asıl meselede yoğunlaştırma gibi hedeflerle de çelişmiyor aslında. Tersine, bu denli önemli bir konuyu bu denli güçlü bir görselelikle ele alan bir belgeselin biçiminin de içeriği ve niyeti kadar samimi olmasını bekliyoruz.

Emre'nin görüldüğü kadar yalnız olmadığını, hiç dönüp konuşmasa da kameraya oynadığını bilirken, defalarca uyarılmasına rağmen kameraya bakmaktan kendini alıkoyamayan Zilkif'in aklından geçenleri düşünürken, yönetmenlerin böylesi görünmez olma tercihiyle hemfikir olamadığımı düşün- nüp durdum. Etkilemeden, müdahil olmadan bakmanın mümkün olmadığını, bunu varsaymanın "olan bitene karışmamak"tan çıkıp "izleyiciye karşı dürüst olmama"ya kadar varabildiğini düşündüm. Bu yüzden her an ses vermelerini bekledim. Onların ve orada kurdukları türlü ilişkilerin filmde ne kadar eksik olduğunu hissetmeden edemedim.

Gönül isterdi ki iki dille bir bavulun yanında bir de kamera olsun; yalnız iki dilin değil, izleyenlerin de izlenenlerle karşılaş- ması olsun bu filmde... Ama varsın izleyen gizlenedursun, izlediklerimizde dair bin bir soruya cevap arayalım biz. Sahi, çocuklar onca ter döktü de, Emre neden bir kelime Kürtçe öğrenmedi koca bir senede?

LONDRA POSTASI

■ ALISA LEBOW

Werner Herzog günümüzün en iyi ve en yaratıcı belgesel sinemacılarından biri. Dünyeyi kutsal, sıradan derinlikliymiş gibi göstermeyi beceren bir yönetmen. Hatırlayan olacaktır, *Lessons of Darkness*'ında (*Lektionen in Finsternis*, 1992) Saddam Hüseyin'in yanan petrol kuyularının görüntülerini, Wagner'in üst perdeden nağmeleri ve kendi seyrek anlatısıyla birleştirerek apokaliptik bir imgelem sunmuştu. Herzog'un türdaşımız insanları aynı anda hem dâhi hem deli olarak resmettiği çok sayıda etkileyici belgeseli var. Toplumsal cinsiyeti hoş ve sür-reel bir şekilde tersyüz eden *Herdsmen of the Sun*'unda (*Wodaabe: Die Hirten Der Sonne*, 1989) Wodaabe kabileli erkeklerin kadınların ilgisini çekebilmek için katıldıkları süslü güzellik yarışmalarını göstermişti. *How Much Wood Would a Woodchuck Chuck: Beobachtungen zu einer neuen Sprache*'de (1976) Amerikalı sığır tacirlerinin tekerleme gibi anlaşılabilir argosunu belgelemişti. Nitekim filmlerinden çıkışta kafa karışıklığı ve sunulan malzemeyi tam olarak özümseyememe hali yaygındır.

Herzog pek çok farklı kulvarda eserler üretti, operatik, mistik, ağıtsal, komik... Fakat son birkaç belgeselinde öne çıkan, pek hazzetmediğim bir tarz var. Adını "İzci usulü" koydum.

Türkiye'de bu işler nasıldır bilmiyorum ama benim büyüdüğüm ABD'de izciler pek revaçtaydı. Oğlan çocuklar çakmaktaşıyla ateş yakmayı, çadır kurmayı, gemici dü-

ğümü atmayı öğrenirlerdi, üstelik bütün bunları da Hitler Gençliği'ni andıran üniformalarla yaparlardı. İtiraf edeyim, bir erkek fatma olarak izcilikte çok eğlenen er- kek arkadaşlarımı kısıncıydım. Yetişkin gözüyle ise bütün bunlar ürkütücü derecede militarist geliyor: oğlan çocuklarını iyi bir asker ve maço erkekler olarak yetiştirecek idmanlar.

Dolayısıyla affınıza sığınarak belirteyim, Herzog'un kuşku götürmez yeteneğine rağmen yeni belgeseli *Encounters at the End of the World*'ü (2007) yine maceracı veya hayatta-kalmacı bir adamın hikâyesini izleyeceğim diye ayağımı sürüyerek gittim. Bundan önceki belgesellerini düşünün, *Avı Adam* (*Grizzly Man*, 2005) boz ayılarla yaşayıp onlara yem olan bir adamla, *Beş Elmas* (*The White Diamond*, 2004) ise yağmur ormanlarını balonuyla keşfe çıkmak isteyen bir havacılık mühendisiyle ilgiliydi. Elbette ilginç olmakla birlikte benim zevkime göre fazla adaleli karakterler bunlar.

Nitekim *Encounters*'da bu izci usulünden pek çok unsur bulmak mümkün, film ha-

yatta-kalmacılar ve hayalcilerle dolu, hem de doğayla (mağlup oldukları) mücadelenin orta yerinde. Bir yandan da bu tür dertlerin ötesine geçerek tiksiniç-operatğin alanına giriyor: mavi-gri buzdan tavanın altında dolanan antenli okyanus yaratıkları, gayzer patlamalarıyla kaynar lavlarını metrelerce yukarı püskürtmek üzere fokurdayan kızıl volkan gölleri... Filmin "yatıştırıcı" mesajı ise insan türünün dünyayı yok edecek kadar yaşamayacağı, yakında, hatta muhtemelen bizim ömrümüzde dinazorların akıbetine uğrayacağı. Kötümser mi dediniz? Güney Kutbu'ndaki insan yapımı ucube yerleşkelerle etraftaki doğanın şahane güzelliğini karşılaştırıp izleyeni dünyanın bizsiz daha iyi olacağına yürekten inandıran Herzog'a bakılırsa değil. İşte bu, izci alanının çok ötesine geçip kehanete varıyor. (Çeviren: **Başak Ertür**)

Alisa Lebow Londra'daki Brunel Üniversitesi'nde belgesel kuramı, tarihi ve prodüksiyonu üzerine ders veren bir sinemacı ve akademisyen. Ayrıca docistanbul Belgesel Araştırmaları Merkezi'nin kurucu üyelerinden. www.alisalebrow.co.uk

DUYURULAR

• **DOCUMENTARIST 2009** İstanbul'da **2-7 Haziran** tarihleri arasında gerçekleşiyor. (www.documentar-ist.org)

• Belgesel alanındaki en önemli marketlerden biri olan **Sunny Side of the Doc**, 23-26 Haziran tarihleri arasında La Rochelle, Fransa'da gerçekleşiyor. (www.sunnysideofthedoc.com)

• **Documentary Campus** atölyeleri çerçevesinde "Belgeseller: Başarının Sırları" adlı eğitim programı 4-5 Temmuz tarihleri arasında Girit'te gerçekleştirilecek. (www.documentary-campus.com)

• Bağımsız Akdeniz Yapımcıları Birliği Apimed tarafından düzenlenen Avrupa-Akdeniz belgesel marketi **Medimed** için son başvuru tarihi **30 Haziran**. (www.medimed.org)

• **Sundance** belgesel film fonu için son başvuru tarihi **7 Temmuz**. (www.sundance.org)

• **Osmanlı Bankası Müzesi**'nde belgesel gösterimleri Haziran ayında sürüyor: (www.obmuze.com)

4 Haziran:
Tambogrande: Mangolar, Cinayet, Maden
Yönetmen: Ernesto Cabellos, Stephanie Boyd
Peru/2007/85 dk.
Söyleşi: Latin Amerika: Kan ve Maden
Konuşmacı: Dr. Sibel Özbudun (Yazar, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü Öğretim Görevlisi)

11 Haziran:
Hayatın Ritmi: Aksak
Yönetmen: Yasin Ali Türkeri
Türkiye/2008/46 dk.
Söyleşi: Ritimde Aksayan Taraf: Türkiye'de Azınlık Olmak
Konuşmacı: Murat Meriç (Müzik Yazarı)

SON BAŞVURU TARİHİ YAKLAŞAN FESTİVALLER

dokument ART
10 Haziran
/ www.dokumentart.org

Doclisboa
15 Haziran
/ www.doclisboa.org

Document. Art
15 Haziran
/ www.dokumentarts.ro

Jihlava Uluslararası Belgesel Film Festivali
30 Haziran
/ www.dokument-festival.cz

RIDM
15 Haziran
/ www.ridm.qc.ca

Festival dei Popoli
15 Haziran
/ www.festivaldeipopoli.org

Sheffield Dok/Fest
17 Haziran
/ www.sheffdocfest.com

Docudays
30 Haziran
/ www.docudays.com

BU AYKİ FESTİVALLER

Beeld voor Beeld
8-14 Haziran
/ www.beeldvoorbeeld.nl

Doku.Arts
11-14 Haziran
/ www.doku-arts.de

Message to Man
15-22 Haziran
/ www.message-to-man.spb.ru

Silverdocs
15-22 Haziran
/ www.silverdocs.com

Encounters
18-28 Haziran
/ www.encounters.co.za

Rodos EcoFilms
23-28 Haziran
/ www.ecofilms.gr